

МИ КАО МЕРА СВЕГА

Демаркациона линија која одређује простор националног утемељења у интегративним процесима потпуно је јасна. Она је сведена на људе који осећају да су припадници истог. Тачка иде до нивоа препознавања у првом лицу множине. *Ми* јесте дефиниција којом постављамо разлику. То *Ми* је важно. Онда долазе *Они* са којима успостављамо контакт, увек имајући у виду шта је то што *Ми* желимо и можемо да учинимо.

Бећ сама чињеница да војних аналитичара у нашој средини има мало, корен је питања шта је то потребно да се догоди да неко изабере такав позив. Одговор на ово питање, али и на многа друга о природи и спознаји таквог посла, о стварној слици и привиду света у коме живимо, ударним вестима и оним убојитим, испод површине сваког медијског простора, очекиваним, али и неочекиваним судовима, понудио нам је Александар Радић, „читајући“ за нас свет испод појавних облика.

– Када је генерал Кастер требало да изгуби годину, јер је био најлошији на Вест Поинту, рекао је: *Војска је одабрала мене*. Ја сам дете војног лица. Управо судбина генерације којој припадам показала је због чега је у многим развијеним земљама света, са стабилно попуњеном војском, већина старешина од каријере из породица војних лица. Они чине и већину људи који се крећу око безбедносног сектора. У војној породици се стиче посебан начин размишљања, који од почетка до краја на неки начин везује за идеју војске, оружане силе. Не само ја, него и већина мојих пријатеља са којима сарађујем, који се баве војним темама или их занима војна историја, јесу деца официра. Та заједничка одлика се не препознаје у јавном кретању, али када седнемо неформално да разговарамо, и када се постави питање ко су нам очеви, можете исписати читаве листе по пуковима и бригадама, или градовима – гарнизонима у којима смо живели.

Рођен сам у Бихаћу. Тамо је МиГ 21 за нас био једина спознаја живота. Ако у кући имате војну енциклопедију, ако литературу која се доноси чине *Крила армије*, *Народна армија*, *Морнарички гласник*, па чак и када не разумете многе термине, почињете да мерите време по доласку те литературе. После

извесног времена потпуно сте с тим сједињени. Резултат је прилагођавање том систему вредности, те више не размишљате да постоји и неки други.

Оно о чему треба добро размислити када треба изнаћи решење како убудуће стварати квалитетан официрски кор у Срба је сте фокусирање баш на ту еснафску компоненту. Ако се погледа крвна слика било које западне војске, код људи који пређу тридесету годину, дакле кад дођу до тренутка када се издвајају официри од каријере, највеће шансе за успех имају управо деца војних лица. То треба уважити као чињеницу. Ако је потребно пронаћи образац – где тражити људе који ће бити темељ будуће српске војске, онда су то деца војних лица.

Свет је данас потпуно оптерећен информацијама. Оне нас окружују, а ми их мање или више вешто читам по површини, или усвајам као такве. Испод те површине сваког медијског простора постоји читав свет каузалности. Шта је у послу војног аналитичара најважније сагледати? Какав је то поглед испод површине?

– Проблем постоји већ приликом дефинисања професије аналитичара. Ми смо тај термин преузели са Запада. Дуго је скоро свако ко говори о некој теми потписиван као аналитичар. То је изазвало контраефекат. Поставило се питање: *А ко су заправо ти људи?* Са друге стране термин је довољно флексибилан да би описао скуп људи који се на простору између званичних институција, невладиних организација и медија, баве неком ужом темом. Уз све мане израза, он ипак решава проблем представљања. Посао војног аналитичара, како га ја схватам, пре свега јесте конзумирање огромне количине информација. Када је реч о начину на који треба да функционише неко ко је у тој области, опис је најближи непрестаном студирању. Стално се храните информација, издвајајући оно што је најважније и што има неку потенцијалну вредност.

Снага анализе је на утемељености информацијама. То је уједно, нажалост, и најслабија тачка на нашем простору, јер овде многи праве анализе без информација. Ако имате информације, долазите до узрочно-последичних веза на основу којих изведете закључак. Колико год он био, можда, и противан личним емоцијама. Управо је у протекли месец-два настао проблем у комуникацији између дела политичког естаблишмента Србије и НАТОа. То је добар пример за стање у коме морате да изведете закључке и да их јавно саопштите, а да при том знате да ћете код многих изазвати негативне емоције. То је и директно суочење са проблемом дефинисања анализе. Та дистанца коју морате да створите у емоцијама у односу на начин којим ствари сагледавате узимајући у обзир низ њихових каузалности и изводите закључак. То је и суштинска разлика између коректно урађене анализе и дневнополитичког наступа.

Та врста анализе, коме је она најпотребнија? Кома се аналитичар, у којој год области се кретао – обраћа?

– Прича је превише широка, мада је описују две екстремне ситуације. Са једне стране текстови које пишем намењени су уском кругу референтних корисника у државним институцијама широм света, са друге стране, када се појавим у медијима, онда ту информацију, при пуној савести, упућујем најширем кругу корисника, јавном мњењу Србије, преузимајући одговорност да им се многе ствари не допаду. Иста информација може да се пласира експерту, и само нешто другачије срочена најширем кругу људи. Ту настаје и тачка која дефинише проблем одговорности у овом послу. Да ли је важнији евентуални утицај који имате на неког ко

доноси одлуке, или чињеница да сте на телевизији, у емисији коју гледа стотине хиљада људи изговорили то исто. То је тешко избалансирано.

Који су у овом тренутку најважнији политички процеси у свету одређујући и за судбину и улогу војног чиниоца?

– У ширем кругу то је неспорно битка за ресурсе. То је иначе начин на који ће бити преобликован будући свет. За нас је 1991. година крај једне ере, али се бојим да смо пропустили прилику да приметимо да свет све то посматра другачије. Да су се догодиле и политичка и технолошка револуција, које на неки начин, и после толико година, још игноришемо. Начин на који свет посматра тај проблем усмерен је на конструкцију глобалне моћи. Само Русија је у фази реконструкције.

У овом тренутку обликују се нови односи који ће до краја нашег века одредити простор на коме живимо. Тај процес се најчешће одвија на тачкама које нису главне вести у медијима. Управо тамо где је сада призма стварног обавештајног интереса одвијају се и главни процеси. Говорим о средњој Азији. То је тачка где постоје резерве енергената и тачка где се сукобљавају интереси сила: америчке доминације са руским настојањем да реконструише своју моћ унутар граница империјалне Русије и настојање Кине, која мора да напредује ка ресурсима, јер је то питање опстанка нације. Наравно, да би се ситуација додатно искомпликовала, на југу тог региона су Индија и Пакистан, са огромном популацијом и са нуклеарним потенцијалом. Говоримо о простору који почиње на Кавказу, завршава на кинеско-монголској граници, у коме се осликава све оно што ће обликовати свет будућности. Наш балкански израз је мало другачији. Ушли смо у себичну фазу у којој не спознајемо нашу реалну тачку. Ми још имамо људе који мисле да можемо да се поигравамо са вредностима биполарног света, да постоји некаква шанса трећег пута. Не увиђамо колико смо, заправо, у свему томе маргинализовани.

Главни ток збивања отишао је ка истоку. Балкан је био вештачки створен као криза деведесетих. Значај те кризе, која је била наша истинска, на глобалном нивоу је био преувеличан због тренутних потреба одређеног дела америчке администрације. Ту су се преламали неки други интереси, а ми смо помислили да смо заиста важни. Сада имамо велики проблем како да се снађемо у систему вредности, чекамо на став великих сила о нама, а заправо су збивања негде другде. Чињеница је да су сви руски војници отишли са наших терена, као што

је чињеница да амерички војници намеравају исто то учине. Све то неспорно показује шта се дешава. Ми ћемо на дужи рок, као потенцијално безбедносни проблем, бити у надлежности неке нове Европе, нових чланица НАТОа. Међународне снаге ће бити присутне на Косову и Метохији, како год да се дефинише статус, и то земаља који ће том мисијом показати да су спремне да следе велике. Али ту више великих играча неће бити.

Сећамо се периода када смо били, или наизглед били, у фокусу великих сила. Тада су Ваше колеге, војни аналитичари, говорили да ће све бити боље када се тај рефлектор измести ка неком другом подручју. Зар ми сада не би требало да будемо у бољој позицији?

– Ми смо у сваком случају у лошијој позицији, јер нисмо успели да станемо на своје ноге. То је наш највећи проблем. Ми не успевамо да схватимо како функционише свет. Морам да преузем одговорност на себе, не можемо да чекамо шта ће се десити негде напољу, или да нам други одреде како то ваља чинити. Наши проблеми су првенствено наши, а онда тек у другом кругу тражимо начин како ћемо споља да пронађемо савезнике да бисмо их решавали.

Раније смо се губили у магли великих бројева, звучних назива јединица, монструозно широке организацијско-формацијској шем. Сада се тачно зна којим се ресурсима располаже. Осетљива тачка читаве те приче јесте да следи читав низ потеза и много посла како би се утицало на промену свести људи, како би се пронашла нова интелектуална снага. Више није довољно употребити фразу: Ми желимо квалитетнију и ефикаснију војску. Сада је морамо створити.

Ако се погледа крвна слика било које западне војске, међу људима који пређу тридесету годину, дакле, дођу до тренутка када се издвајају официри од каријере, највеће шансе за успех имају управо деца војних лица. То треба уважити као чињеницу.

Говоримо о?

– Нашем највећем проблему: одређивању места Србије у новопостављеном глобалном систему вредности. Где смо и зашто смо. Добар је пример База „Орао“ у Тузли. Донедавно невиђен пример развијене и модерне војне инфраструктуре. Ослонац за велику војну операцију. Сада више никог нема у тој бази. Она је потпуно исељена, остали су само празни објекти. То ће се десити и са „Бондстил“. Једно време је изгледало као да постоји осовина америчког војног присуства, која се за неке параноичне, ксенофобне српске теоретичаре сводила на трајну мржњу према Србима. Све је изгледало као стварање кавеза, са базом „Ташар“ на југу Мађарске, уз „Орао“ и „Бондстил“, затварање осовине која ће стално да држи Србију под притиском. Сада смо остали без читаве те конструкције.

Без теорије завере и великог непријатеља. А да ли у тој констелацији постоје назнаке поновног грађења биполарног света? Ракетни штитови су налик на модернију верзију трке у наоружању, која је некада била једна од битних ознака биполарности.

– Русија настоји да заштити свој интерес. Она има право на то, веома брзо напредује, али мислим да ту не постоји потенцијал који ће обновити онаков свет у каквом смо некада живели. Историја се, ипак, не може поновити у тако кратким временским размацима. Будући свет ће бити много сложенији. Чиниће га неколико озбиљних сила, које ће у складу са својим интересима мењати савезе, а које ће морати да понуде изузетно висок ниво међусобног разумевања да би избегле конфликт. Такав би конфликт у оваквим односима био убиственiji од сценарија биполарног света.

Које је, условно речено, „оружје“ опстанка у таквом свету?

– У таквој ситуацији обавештајни рад, информације и анализе постају све драгоценiji ресурси. Ако то не схватимо, имаћемо велики проблем. Дубоко сам против идеје о интеграцији Обавештајне и Безбедносне агенције. Обавештајни рад је сада значајнији него икада. А све то, нарочито у ситуацији малих земаља, као што је Србија. Ми немамо друге ресурсе, ми можемо да опстанемо само уз помоћ добрих и благовремених информација. Не постоји ниједна форма материјалног ресурса којом Србија може да заштити свој безбедносни интерес. Само информацијом, само спознајом о реалним токовима и покушајем да се пронађе право решење, права комбинација савезништва, уследиће прави низ политичких и дипломатских потеза који ће нам у датом тренутку омогућити да афирмишемо свој интерес.

Ми смо већ у току интеграције.

– Да, и она нам знатно повећава ресурс. Али наш проблем је наш проблем. Ми смо ти који свесно занемарују неке важне компоненте нашег одбрамбеног система. Потпуном маргинализацијом обавештајног рада понашамо се емоционално. Разумем да су држава, војска и политика женског рода. Али то није одређење за волим или не волим НАТО. Проблем је само у томе на који начин ћемо створити дугорочни план афирмације наших националних интереса унутар тога. Све остало је поступање по инерцији. Ако грубо поделимо српски политички живот на два правца: за

НАТО и против њега, они који су за – ствари доживљавају превише линеарно, испуњавајући неке задатости. Много је лакше у војсци направити организацијске промене, усвојити нове стандарде, него применити начин размишљања. Питања су врло јасна: Како да схватимо флексибилност могућности које нам се нуде и како да преуземо одговорност да их максимално користимо? Недостаје нам интелектуални потенцијал за праве одговоре. Недостају нам предуслови за то, и то у било ком делу српског друштва који се бави одбраном.

Министарство одбране и Генералштаб, који у томе функционишу ипак линеарно и, са друге стране, постојање отворених противника који не наводе ниједан аргумент, осим: не волимо НАТО. Они не нуде алтернативу, не нуде визију другачијег света, не наводе другу опцију. Неутралност им је само реч, а не схватају да таква категорија није могућа у свету у коме живимо. Управо земље на које се они позивају у Европи, а које нису чланице НАТОа, јесу земље које имају квалитетнију и конкретнију сарадњу са Северноатлантским савезом него неке чланице самог савеза. Све се то на крају сведе на прилично емотивно одређење пред српском јавношћу, са којом се онда на ружан начин манипулише. Она се стално подсећа на 1999, на ситуацију која јесте сложена, и јесте болна, преко које се тек тако не прелази... Али се увек заборави да су скоро све интеграције базиране на помирењу земаља које су ратовале током историје, са много већим последицама и губицима. Тај недостатак способности да се разуме како треба да функционише једна политика и какав амбијент треба да створи, заиста је поражавајући.

Завршена је прва фаза реорганизације Војске. Какви су Ваши утисци о том делу пређеног пута, шта очекујете од следеће фазе, и где, усталом, води тај пут?

– Добра страна је то што се коначно подвукла црта испод наслеђа хладног рата. Дуго времена смо живели у инерцији модела понашања наслеђеног из света који је превазиђен. Масовна војска, базирана на развоју јединица на мобилизацијски позив, била је наша најслабија тачка. Од јавног мњења, од квалитета целокупног функционисања државе, зависио је и квалитет војске. То се у српском случају показало као велики хендикеп. Посебно сада, ми не можемо да будемо сигурни да ли држава може економски да подржи чак и најмању војну амбицију. Рецимо, учешће са нижим тактичким саставом у међународној мисији ствара политичке, економске и организацијске проблеме. Да не говоримо о озбиљнијем сценарију.

Зато је било неопходно створити војску која је модерна по начину организовања, стварно професионалну институцију, која може да пружи што прецизнију слику својих могућности у случају потребе. То раније није било могуће. Губили смо се у магли великих бројева, звучних назива јединица, монструозно широкај организацијско-формацијској шеми. Сада се тачно зна којим се ресурсима располаже.

Осетљива тачка читаве те приче јесте да следи низ потеза и много посла како би се утицало на промену свести људи, како би се пронашла нова интелектуална снага. Више није довољно употребити фразу: *Ми желимо квалитетнију и ефикаснију војску.*

Сада је морамо створити. Наравно, проблем је како створити преко ноћи нешто што смо занемарили од 1991. године. Имали смо читаве генерације официра и подофицира који су одрастали у невреме, без контаката са спољним светом, без могућности за поређења. Ти људи су живели у сиромаштву интелектуалног амбијента, без литературе, информација. Проблем техничке опремљености такође је неспоран. Уколико би се сада и нашла средства за најсавременије уређаје, проблем би био како савладати технолошки јаз. Искусства земаља у транзицији показала су да то није нимало наивно. Сада је главна битка, у ствари, на нивоу спознаје да ли организација која је створена и реално може да се претвори у сврсисходну и, када су могућности у питању, предвидиву војну организацију.

Који је најважнији потез у том правцу?

– Образовање, и што више курсева. Мора постојати велики притисак сталног усавршавања, уобичајен у војскама Запада. Приступ односу официра и подофицира такође је важно питање. Подофицир је ту носилац извршне дужности, а официр – менаџер. То треба добро препознати, посветити пажњу подофицирима и не либити се да копирамо било које решење, чак се вратити и неким добрим старим вредностима српске војске. Апсурдно, ми смо у та нека давна времена имали много боље профилисаног подофицира него данас. Водник вода је у старој српској војсци био ауторитет, човек који је младог официра на почетку каријере припремао за оно што га чека. Полазна база за то није најбоља. Ослањамо се на кадар који је створен у време кризе, тако да ће селекција бити заиста оштра.

Занимљиво је погледати и како је Војска у ово новије време разрешавала свој однос према јавности. На овом нашем простору, историјски гледано, војска је била важна у време ратова, заборављана у време мира, а понекад оптуживана зарад вечите неспособности политике да искористи неке војничке победе.

– Та прича је веома болна. Једна од најслабијих тачака српског друштва јесте управо начин на који се обликује јавно мњење. Тај простор је, са једне стране, препуштен политикантској манипулацији, са друге стране је такође видљив врло снажан притисак комерцијалног и стихијног. Неке информације обликује не вредносно уверење медија, већ потреба да се тог дана прода новина. Војсци је веома тешко да све то амортизује. Медији су пре за то да објаве ствари које су најнепријатније у восци, као што су погибије војника, афере, догађаји који су је оптерећивали претходних година. Велики је проблем како се суочити са унапред задатим негативним ставом јавности. Војска је стално користила проучавања јавног мњења која су указивала на то да народ има поверење у ту институцију. Међутим, Срби су склонили преувеличавању афера, радо конзумирају такве садржаје и то у комбинацији са митоманијом. Пример где је све то експлодирало јесте случај „Топчидер“. У ситуацији када је требало препустити све професионалцима, обликовање става јавности било је препуштено емоцијама, које су медији свесно потхрањивали. Тако је затворена спирала коју војска није могла да пресече, нити је то њен посао, али је та афера показала колико јавно мњење може да буде лабилно према војсци и колико ће војска у будућности морати да промени однос према медијима.

У ком смислу?

– Чињењем многих интелигентних потеза у комуникацији са јавношћу, где један случај никако не сме да детонира ту медијску бомбу и сруши све учињено. Страни примери интеграције између цивилног

У овом тренутку обликују се нови односи, који ће до краја нашег века одредити простор на коме живимо. Тај процес се најчешће одвија на тачкама које нису главне вести у медијима.

Наш балкански израз је мало другачији. Ушли смо у себичну фазу у којој не спознајемо нашу реалну тачку. Ми још имамо људе који мисле да можемо да се поигравамо са вредностима биполарног света, да постоји некаква шанса трећег пута. Не увиђамо колико смо, заправо, у свему томе маргинализовани.

Потпуном маргинализацијом обавештајног рада понашамо се емоционално. Разумем да су држава, војска и политика женског рода. Али то није одређење за волим или не волим НАТО. Проблем је само у томе на који начин ћемо створити дугорочни план афирмације наших националних интереса унутар тога. Све остало је поступање по инерцији.

друштва и војске добри су за анализу. Када гледате прес-клипинг западних оружаних сила, прво што учите јесте да постоји маса личних информација, наизглед маргиналних, којих код нас нема. То су приче о два брата која су заједно у јединици, престанку војне каријере, читавом редоследу људи који имају име и презиме. Избацивање неких авиона из наоружања неке армије јесте повод да се позову новинари. То је, у ствари, гомила ситних догађаја из живота војске, којима сваког дана треба потврђивати везу војске и друштва, преко медија. Тако се корак по корак ствара амбијент у коме војска постоји као релативно затворена установа, али увек има и име и презиме пред јавношћу. Војска мора да организује много више такозваних „отворених дана“ за посете касарнама, аеро-митинге. Треба упутити јавни позив неким новим клинцима, који ће сутра воleti војску и да дођу у касарне, да виде тенк уживо, хеликоптере на аеродрому...

После девалвације многих вредности, шта је то у шта Ви успевате да верујете?

– Верујем у професионализам. Ја сам Крајишник. Као Србин који је живео у једном хрватском граду, болно сам преживео све што се дешавало, закључно са „Олујом“. Провео сам много времена у Крајини и Републици Српској током рата, и када сам се појавио у Београду после свега тога, имао сам велики проблем како да средим

емоције, бес који је био логична последица преживењог. Како да се одредим. Одговор на та питања пронашао сам у потпуној посвећености професији, идејама у које верујем. Али када и било где спреман сам да извршим свако наређење као војни обавезник, што ми највише недостаје код других људи овде, који само декларативно остају у том уверењу.

Шта је то за шта се данас вреди борити? Ратовали смо за краља, отаџбину, веру, уверења...

– Велико је искушење створити нови систем вредности у компромитованој идеји патриотизма. Мислим да нас је снашло проклетство Веслија Кларка, који је рекао да ћемо, ако овако наставимо, заборавити војну професију. Ми смо деведесетих успели да учинимо оно исто што и Италијани са својим силним грађанским ратовима – отупели смо оштрицу, отупели смо идеју патриотизма, стварну снагу морала. Питање је како људе вратити ка изворној снази тих вредности, које бар у скорије време неће бити онакве какве смо знали. Са 35 година, колико имам, чак и ја имам историјско памћење у коме време делим на пре и после. То је битка коју је тешко добити, професионализацијом бар нешто можемо да надокнадимо. Онда би војска као еснаф стварала систем вредности, сама за себе. Тако се ствара лојалност групи, а то је лојалност која је моћнија од сваког наивног патриотизма. Историја војног организовања сведочи да сте пре свега лојални човеку поред себе, са којим имате посебну везу припадности истој јединици, истом систему вредности. Зато војска тежиште и треба да пребаци на стварање култа јединица, оданости организацији. То је улагање које ће увек да се врати у најбољем могућем облику.

Колики је простор за национално утемељење у интегративним процесима о којима говоримо?

– Демаркациона линија је потпуно јасна. Она је сведена на људе који осећају да су припадници истог. Тачка иде до нивоа препознавања у првом лицу множине. Ми је дефиниција којом постављамо разлику. То Ми је важно. Онда долазе Они са којима успостављамо флуид, увек имајући у виду шта је то што Ми желимо и можемо да учинимо. ■

Драгана МАРКОВИЋ